

NORDENS HEMSÖKELSE

FÖR första gången i historien ha två nordiska länder ockuperats av icke nordiska stater. Vår — som många ville tro — avskilda vrå av världen har ryckts in i stormaktskriget. Utvecklingen kom inte direkt oväntat för dem, som följt de senaste årens ansträngningar inom stormakterna att organisera försvarsanstalterna och som samtidigt varseblivit livsrumsidéernas faror för de små stater, som oförskyllt fått sin jordlott i farozonen. Vid sidan om de befästa, svåröverstigliga försvarslinjerna uppstodo områden, som kunde liknas vid militära tomrum. Stormakterna ha strävat att tillkämpa sig kontrollen eller herraväldet över de befästa linjernas obefästa förlängning. Det överväld, för vilket Danmark och Norge blivit utsatta, kan nämligen icke förklaras genom att dessa nordiska länder skulle på något påtagligt sätt ha gjort sig skyldiga till neutralitetsvidrigt handlingsätt. Allra minst kan detta gälla om Danmark, som genom att acceptera det tyska erbjudandet om en nonaggressionspakt tvärtom trädde i alltmer intima relationer med den stora grannmakten i söder. Men nonaggressionspakterna ha visat sig icke äga större skyddsvärde än Kellogg-pakten eller folkförbundstraktater från 1930-talet; detta må tolkas både som ett erkännande åt och en dom över N. F.

Enstämmig och stark var reaktionen i Norden när Churchill ville inmana de neutrala småstaterna i en strid, på vars orsaker de aldrig — i Versailles eller senare — förunnats öva någon inverkan. Lika kraftig var misstämningen, när England sände Norge och Sverige den 5 april de likalydande, nästan brutala noterna och i anslutning därtill genom ett egenmäktigt förfarande företog mineringarna inom det norska territorialvattnet. Men icke mindre stark kunde reaktionen i vårt land bli, när Tyskland riktade sin tvångsmakt mot Danmark och öppnade sitt angrepp mot Norge. De nattliga ultimata, ackompanjerade av flygplansarma-

dornas dån, det svikliga förfarandet vid transportångarnas inlöpande i hamnarna o. s. v. — detta och allt annat, som ingår i blixtkrigets teknik, kan från nordisk synpunkt endast bli föremål för ett domslut. Och ingen makt, som förgriper sig på en nordisk stat, kan vänta annat än att övriga nordiska folks sympati odeciderat är på den angripnas sida. Nordens frihet — ett program, som plötsligt fått en skrämmande aktualitet — kan aldrig förenas med oket. Men även om Tyskland skulle behandla Danmark och den ockuperade delen av Norge hänsynsfullt och honnett, vet ingen hur Nordens framtid efter kriget kan komma att gestalta sig. Det går ej nu att om Norden sjunga »jag vet, att du är och blir vad du var».

De militära erfarenheterna av kriget i Norge och kring dess kuster bedömas i detta häfte av militära fackmän. Tysk förmåga av beslutsamhet, koncentration, slagkraft och planmässighet har där dokumenterats på ett lika slående sätt som under kriget mot Polen eller vid Hitlers övriga kupper mot grannstater. Denna förmåga måste framträda i desto starkare relief mot västmakternas tvehågsenhet och tamhet. Med tanke på engelsmännens svaga insats i Norge efter ockupationen har man dock svårt att tro på riktigheten av Ribbentrops påstående i talet inför utlandspressen, att England varit på väg att överskeppa trupper till Norge men att Tyskland vid upptäckten härav skyndat att förekomma dem. Englands insatser ha i sanning icke burit prägeln av någon större beredskap för ett norskt fälttåg. Och ändock torde Norges förhoppningar ha inskränkts till att provisoriskt upprätta huvudstaden i Trondheim.

Ur västmakternas synpunkt är det måhända en klok politik att avveckla Norgeäventyret och koncentrera styrkan kring Medelhavet och de mera centrala uppgifter, som de på detta avsnitt av den potentiella krigsfronten kunna ställas inför. Men för västmakternas prestige innebär det norska nederlaget en enorm värde-minskning. Alltsedan den antibolsjevikiska och antiturkiska politiken omedelbart efter världskriget bragte dem deras första nederlag efter Versaillesfreden ha de — trots sin dominerande ställning i Genève — måst vidkännas det ena nederlaget efter det andra. I icke mindre än tretton olika stater ha de nödgats se andra intressen än sina egna segra, nämligen i Japan, Abessinien, Spanien, Albanien, Österrike, Tjeckoslovakiet, Polen, Litauen, Lettland, Estland, Finland, Danmark och Norge. Hela det kollektiva system, som de försökt bygga upp, har visat sin vanmakt.

Troligen har man nu i Finland en mera desillusionerad uppfattning om den utlovade västmaktshjälpens effektivitet än man med plausibla skäl ägde under det rysk-finska krigets gång. Det säger något, att engelsmännen under ett par veckors tid ej hunno landsätta ens en hel division i Norge, d. v. s. ungefär så mycket som det antal, som vid det finsk-ryska krigets slut anmäls som svenska frivilliga. Det kan heller inte imponera, när den hjälp, till vilken så stora utfästelser knutits, huvudsakligen hämtades ur territorialarmén. Ännu mindre stärktes tilliten av det sätt, varpå den norska armén lämnats i sticket för att strida sin ensamma hopplösa kamp mot övermakten. Det är möjligt att England och Frankrike inhämta det försprång, som axelmakterna fått genom att tidigt inrikta hela sin rast- och rolösa energi på det militära och härför utnyttjat all den autoritära statens koncentrerade kraft; det är tänkbart att deras blockadvapen i längden kan bli effektivt; det är tydligt att de för stunden dekapiterat sig själva när de dragit sig för att följa Tysklands exempel att ockupera länder i och för ombaseringar; det är knappast heller en rimlig uppgift de påtagit sig, när de från sitt periferiska läge uppställt som mål att konservera kontinentens gränser. Men det är ostridigt att deras hittillsvarande krigföring ytterligare avtrubbat förtroendet till deras förmåga att effektivt bringa utlovad hjälp och därför kan få världshistoriska följdverkningar.

För Norden är det en bitter tragik att tänka sig, att den solidariska försvarstanken skulle vakna till liv och vinna en stark resonans först när det var för sent. Med sammantagen styrka, icke minst i fråga om flyget, skulle ett militärt starkt rustat Norden ha kunnat skapa respekt för den neutralitet, som efter Napoleonkrigen blivit ej enbart en tradition utan nästan en religion för våra folk. Givetvis hade denna styrka aldrig kunnat bringas upp i paritet med en stormakts, men den kunde ha gjorts så stark, att en makt betänkt sig mer än en gång innan den gått till aktion. Vad Schweiz, Belgien och Holland, ja, även Balkanstaterna haft råd till hade varit icke mindre rättfärdigat här, där välståndet stått relativt högt. I stället för att gemensamt försvara sig fick Norden nu uppleva den världshistoriska smäleken att två stater bokstavligen erövrades på några timmar och i ett svep. Och Sverige har efter denna uppläkning av Norden fått ungefär samma inklämda ställning som Polen hade efter Tjeckoslovariets ockuperande.

I Sverige måste alla krafter nu inriktas på att samfällt föra landet genom alla vanskligheter och prövningar. Ansvaret för bristande framsynthet får fördelas, när det blir tid för att processa. Hur många underlåtenhetssynder den svenska demokratien än äger på sitt försvarskonto, har den dock aldrig gjort sig skyldig till sådana försummelse som det självuppgivande Danmark och det på andras hjälp litande Norge. Och den svenska demokratien visade också en anspänningskraft, när partierna i december etablerade sin samling i regeringsställning. Tidigare försök i Danmark och Norge att under kriget suspendera partistyret strandade på de maktägandes högdragna villkor; när en samlingsregering slutligen bildades i Danmark, vajade hakkorsfanan redan över hela landet, och när »förstärkningsmän» från andra partier inkallades i den norska regeringen, var denna redan hemlös och jagades från plats till plats. Det har uppgivits, att Stauning ville nedlägga regeringschefsposten, när hans förslag om mobiliseringsorder *efter* intågets början ej vann konungens godkännande; likaså har det sagts att Nygaardsvold i Hamar skulle ha erbjudit stortingspresidenten Hambro statsministerposten. Man skulle ha förstått, om demissionsansökningarna i bägge fallen kommit en dag tidigare och före faran; men det skulle ha stridit mot den ansvarighetslära, som demokratien hyllar, om de, som buro ansvaret för den trots alla stormvarningar exempellöst svaga beredskapen, skulle ha fått undandra sig följderna härav.

Om norrmännens krigiska insatser må Sverige, så länge det får leva i fred, ej för hårt döma. Om norrmännen icke varit några finnar, så ha tyskarna icke heller varit några ryssar. Den norska militärorganisationens brister göra det nu dock lättare att förstå, att Karl Johan vid fälttåget mot Norge 1814 så hastigt fick kapitulationskonventionen i Moss till stånd. Liksom det rysk-finska kriget bragte i erinran den samlade styrka, som det kring Bottenhavet samlade svensk-finska väldet under 600 år ådagalade, så har även det tysk-norska kriget kommit tankarna att gå tillbaka till den svensk-norska unionen. Denna vilade visserligen på en ganska bräcklig militär grund, om man dömer efter paragrafer, men den byggde på försvarspolitiska realiteter, ehuru dessa alltid sorgfälligt avskärmades i den lidelsefulla unionsdebatten. Så sent som för ett år sedan bemödade sig historikern Halvdan Koht vid ett vetenskapligt föredrag i Stockholm om unionens naturnödvändigt betingade upplösning att abstrahera sig från detta säkerhetspro-

blem, hur varmt detta dock än borde ha legat just en utrikesminister om hjärtat.

Sverige har ännu förskonats från att dras in i stormaktskriget. Först genom utrikesminister Ribbentrop och sedan genom rikskansler Hitler ha tyska försäkringar om respekterande av Sveriges strikta neutralitet avgivits. Ribbentrops tal var dock kanske främst riktat till den tyska publik, som av allt att döma till en början och innan framgången blev fullständig stod kallsinnig och kritisk gentemot Tysklands nordiska militärpromenad. Från västmakterna har hotet efter utgången av kriget i Norge minskats. Sovjetryssland har uppenbarligen givit uttryck åt sin önskan om status quo ante 9 april vid Östersjön. Och Sveriges folk har genom statsministerns, försvarsministerns, ecklesiastikministerns och andra ledande mäns uttalanden liksom genom den sällsynt mäktiga gemensamma manifestationen 1 maj hårdnat till i sin vakthållning kring neutraliteten. Trots det svåra läget är Sverige berett att ge varje inkräktare »en match». Nu liksom under förra världskriget hoppas vi, att vår beredskap skall inge respekt för allvaret i vår neutralitetspolitik. Bakom denna står ett sällsport enat och viljestarkt folk.

9 maj 1940.